

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Зарічного Олега Андрійовича «Участь громадськості у здійсненні публічної влади: теоретико-правове дослідження», що подана на захист до спеціалізованої вченої ради Д. 35.052.19 у Національному університеті «Львівська політехніка» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

Актуальність теми дослідження. Участь активної та освіченої частини громадськості у здійсненні публічної влади в Україні має надзвичайно важливе значення в умовах сьогодення. Налагодження конструктивної співпраці між державними інституціями та громадськістю є одним із найважливіших завдань молодих демократичних держав. Громадський контроль при здійсненні державної влади та безпосередня участь активістів у формуванні державної політики є однією із гарантій демократичного устрою та дотримання принципів правової держави.

Отже, вплив громадськості на здійснення публічної влади є основою взаємодії держави та громадянського суспільства, який здійснюється з метою забезпечення задоволення інтересів цього суспільства. На сьогодні залишаються невирішеними багато питань щодо теоретичного значення участі громадськості у здійсненні публічної влади, що свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження Зарічного Олега Андрійовича «Участь громадськості у здійсненні публічної влади: теоретико-правове дослідження».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження Зарічного Олега Андрійовича «Участь громадськості у здійсненні публічної влади: теоретико-правове дослідження» узгоджується з Пріоритетними напрямами розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затвердженими Національною академією правових наук України

03.03.2016, а також безпосередньо пов'язана з науковим напрямом кафедри теорії та філософії права Навчально-наукового Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» «Теоретико-правові та філософсько-правові аспекти захисту прав людини і громадянина в умовах формування правової держави» і виконана в межах науково-дослідної роботи «Філософські та теоретичні концепції держави і права» (державний реєстраційний номер 0113U001356).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається достатньо органічним поєднанням структури і змісту роботи. Дисертантом досить аргументовано визначені ключові аспекти досліджуваної проблеми, її об'єкт і предмет. Для досягнення визначеної мети сформовано досить широке коло завдань: здійснити огляд джерельної бази у сфері участі громадськості у здійсненні публічної влади та з'ясувати методологію дослідження; провести загальнотеоретичний аналіз публічної влади у демократичній державі; теоретично обґрунтувати поняття участі громадськості у здійсненні публічної влади; встановити роль інституту участі громадськості в демократичній державі; охарактеризувати межі участі громадськості у здійсненні публічної влади демократичної держави у світлі проблеми подолання проявів етатизму та охлократії; висвітлити участь громадськості у здійсненні публічної влади як основу взаємодії держави та громадянського суспільства; розглянути референдум як форму безпосередньої правотворчої участі громадськості; проаналізувати вибори та участь у діяльності політичних партій як вагомі форми участі громадськості під час формування публічної влади; дати правову характеристику форм участі громадськості, які сприяють удосконаленню функціонування публічної влади; визначити контрольні форми участі громадськості за діяльністю публічної влади.

Визначні задачі обумовили логічну структуру дисертації, яка складається зі вступу, трьох розділів, що містять у собі десять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Сукупність цих завдань

дозволили Зарічному О.А. комплексно підійти до розгляду основних питань участі громадськості у здійсненні публічної влади.

Обґрунтованість отриманих автором наукових результатів ґрунтується на достатньо переконливій аргументації та висновках щодо загальнотеоретичних аспектів участі громадськості у здійсненні публічної влади, послідовності та логіці викладу матеріалу, єдності всіх структурних підрозділів роботи. Текст дисертаційного дослідження характеризується цілісністю і завершеністю.

Позитивним у роботі слід також відзначити досить ґрунтовну методологію, покладену в основу дослідження питань участі громадськості у здійсненні публічної влади. Методологічними принципами дисертаційної роботи є система філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів, з-поміж яких використано такі: діалектичний, феноменологічний, герменевтичний, системний, структурний, функціональний, юридико-статистичний, історико-юридичний, порівняльно-правовий тощо.

Слід також акцентувати увагу на ґрунтовній джерельній базі роботи, яка складає майже триста двадцять джерел. У дослідженні враховано положення чинних нормативно-правових актів, праці вітчизняних і зарубіжних учених загальної теорії права, соціології права, наукові роботи, присвячені участі громадськості у здійсненні публічної влади, а також матеріали судової практики.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна положень дисертації полягає в тому, що робота є першим у вітчизняній науці загальної теорії держави і права монографічним дослідженням, присвяченим комплексному аналізу участі громадськості у здійсненні публічної влади та її основних форм.

Дисертаційне дослідження Зарічного О.А. відзначається належним рівнем наукової новизни, кожен з розділів дисертації містить такі положення. Досліджуючи джерельну базу правової ідентичності, автор цілком обґрунтовано стверджує, що участь громадськості у здійсненні публічної

влади є первинним правовим питанням, стосується не окремої сфери суспільних відносин, а практично всієї політичної системи і є визначальним чинником державотворення і правотворення окремої держави. (с. 12 дисертації).

Слушними є твердження що девальвація влади призводить до викривлених парадигм у всій життєдіяльності людства (с. 20 дисертації). Також автор справедливо стверджує, що участь громадян легалізує та легітимізує публічну владу. Легальність відбувається шляхом формування представників органів державної та муніципальної влади. Легітимність відображає довіру до публічної влади (с. 44 дисертації).

Досить вдало автором здійснено класифікацію форм участі громадян у здійсненні публічної влади: за видами публічної влади, в яких громадяни здійснюють участь; за учасниками; за часом; за періодом; за наслідками; за гуманітарною складовою; за ступенем масовості; за правовим змістом; за сферою; за масштабами; за стадією здійснення публічної влади; за формою здійснення (с. 48 дисертації).

Заслуговує на увагу думка автора, що участь громадян у здійсненні публічної влади виступає вагомим чинником розвитку держави, підвищує рівень обізнаності громадян, формує належний рівень правової культури і сприяє налагодженню консенсусу між приватними і державними інтересами, між владою та особою (с. 58 дисертації).

Вірно автором зазначено, що проблема інституту участі громадськості у здійсненні публічної влади обумовлена нагальною політичною потребою пошуку оптимальної моделі організації державних органів та створення механізмів недопустимості перетворення демократичного режиму на охлократичний; недостатністю наукового аналізу цього інституту в загальнотеоретичній юриспруденції, необхідністю обґрунтованості наукових позицій щодо проблем взаємодії державної влади, громадянського суспільства, потребою визначення меж втручання громадськості у владну сферу держави (с. 73 дисертації).

Науковий інтерес також викликає положення про те, що демократія участі – це спосіб примирення інтересів більшості та меншості на основі консенсусу, який забезпечує стабільність політико-правової системи. Досягнення такого консенсусу стає можливим за умови, якщо якомога більше громадян стануть активними учасниками суспільно-політичного життя (с. 86-87 дисертації).

Дисертантом вдало зазначено, що проведення референдуму – це позитивна безпосередня форма участі громадян у здійсненні державної влади, але не єдино прийнятна для прийняття державного рішення (с. 101 дисертації).

Автором вірно зазначено, що участь у політичних партіях забезпечує для громадян подвійну можливість: по-перше, формувати представників для владної діяльності, по-друге, контролювати публічну владу (с. 127 дисертації).

Зарічним О.А. слушно вказано, що наявність ефективного громадського контролю забезпечує соціальну стабільність в державі, вказує на демократичність публічної влади, на відстоювання нею принципів верховенства права, визначення прав, свобод та законних інтересів особи найвищою соціальною цінністю (с. 166 дисертації).

Усе це свідчить про належний рівень наукової новизни у дисертаційному дослідженні та його достовірність.

Наукове та практичне значення роботи полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки і пропозиції сприятимуть удосконаленню законодавства, юридичної практики та освітньої сфери. Обґрунтовані в роботі узагальнення, висновки і пропозиції можуть бути використані у: правотворчості – під час розробки законодавчих актів у сфері правового регулювання участі громадськості у здійсненні публічної влади, зокрема про місцеві референдуми, громадські ініціативи, громадські експертизи, петиції тощо; правозастосуванні та правореалізації – для удосконалення організаційно-правових засад діяльності органів публічної

влади та підвищення правової активності населення; науково-дослідній роботі – для поглиблення знань про форми участі громадськості у здійсненні публічної влади; для подальших наукових правових розробок проблем правової взаємодії публічної влади і громадянського суспільства; навчальному процесі – під час викладання та підготовки навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Теорія держави і права», «Актуальні проблеми теорії держави і права», «Філософія права», «Соціологія права», «Конституційне право України» та низки інших галузевих наук.

Повнота викладення матеріалів в публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що сформульовані у дисертації Зарічного О.А., з достатньою повнотою викладені в авторефераті та відображені у 17 публікаціях, зокрема, в дев'яти наукових фахових статтях (з них одна – в зарубіжному науковому виданні, три – у журналах, що включені до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз) та у восьми збірниках тез наукових конференцій.

Зміст дисертації відповідає спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, за якою вона подається до захисту, а зміст автореферату є ідентичним до основних положень дисертації.

Визнаючи теоретичну і практичну цінність дисертаційного дослідження Зарічного О.А., позитивно оцінюючи його в цілому, слід відзначити, що окремі положення дисертації містять певні дискусійні суперечливі моменти, недоліки, висвітлення яких і додаткове обґрунтування чи спростування на прилюдному захисті дисертації сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів дисертаційного дослідження.

1. Автор зазначає, що інститут участі громадян у здійсненні публічної влади сприяє імплементації демократичних стандартів державності повною мірою, що актуалізується в умовах трансформаційних змін сучасного українського суспільства. Також він допомагає встановити зв'язок держави з

громадськістю, публічний діалог, партнерські відносини органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства (с. 96 дисертації). Однак, автором роботи не розкрито суті поняття «партнерські відносини органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства». Тому під час публічного захисту бажано обґрунтувати позицію дисертанта щодо цього питання.

2. Зарічним О.А. визначено передумови участі громадськості у здійсненні публічної влади: соціальні (розуміння суспільством необхідності її політико-правової активності, наявність правових ініціатив з приводу належної побудови державної влади; високий рівень правової культури тощо); економічні (встановлення належного рівня економічного забезпечення населення); правові (закріплення в законодавстві різних форм участі громадськості); політичні (модель політичної системи, що дія в державі) інформаційно-технічні (наявність в інститутів громадянського суспільства доступу до публічної інформації) тощо (с. 99 дисертації). В цьому контексті заслуговує на увагу питання: чи це вичерпний перелік передумови участі громадськості у здійсненні публічної влади, чи існують й інші передумови, що сприяють участі громадськості у здійсненні публічної влади?

3. На ст. 61-62 дисертації автор зазначає, що відкритість державної влади і право участі громадян у здійсненні публічної влади – це два політико-правові інститути, що взаємопов'язані, взаємодетерміновані, обумовлюють один одного і не можуть існувати один без одного. Проте, в роботі відсутня характеристика відмінностей цих інститутів. Тому під час захисту, варто було б зазначити такі відмінності між відкритістю державної влади і правом участі громадян у здійсненні публічної влади.

Втім, зазначені пропозиції і зауваження у своїй більшості носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, не знижують загального схвалення її наукових якостей, що відповідають критеріям і вимогам, які встановлені до праць такого рівня.

Зазначене дає підстави дійти висновку про те, що дисертація Зарічного Олега Андрійовича «Участь громадськості у здійсненні публічної влади: теоретико-правове дослідження», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, є завершеною науковою працею, яка за важливістю та обсягом змісту дослідження має значення для правової науки. Вказана робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор, за умови успішного захисту, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент:

доцент кафедри теорії держави і права

Львівського торговельно-економічного університету

кандидат юридичних наук, доцент

Фігель Ю.О.

